

Huizingen

Bloem, ploem, ploem

6 mei 2012

Hoewel de schijn schoon was, stond Hyacinth ons niet op te wachten. Gelukkig niet. Al waren ze er wel, de hyacinten. Meervoud. Niet als „Bouquet“ maar eerder als een zee. Ze toonden zich ook helemaal niet snobistisch doordat ze gewoon bleven wat ze waren. Wat alleszins goed genoeg was. Het was dan ook beloofd dat de wilde hyacinten in het Hallerbos de bodem hier en daar met hun overgelijkbare purper zouden kleuren. Dus niet alleen de schijn was schoon, ook de werkelijkheid was dat. Nog even, want de bloempjes waren al op hun retour. Oude adel die het nog even probeerde uit te zingen maar waarvan het blazoen al wat begon te rafe-len. De bloemetjes zullen daar nog luttele dagen stille-tjes bij elkaar met genegen kopjes „nee“ staan schudden in de bries en daarna moeten we weer wachten tot vol-gend jaar voordat ze opnieuw hun opwachting maken.

Wilde boshyacintjes

Er werd de wandelaar gevraagd respect te betonen voor hun delicate schoonheid door zich te gedragen om die vreedzame schoonheid niet te verstoren. Door op de paden te blijven en de bloemetjes niet te plukken. Wat vanzelfsprekend aan sommige analfabeten niet besteed was.

Alpien laat je zien

Huizingen, waar de wandeling begon, is een dorp in de Brusselse Rand. Het is een deel-gemeente van Beersel.

De bijzondere alpine tuin in Huizingen

Er ligt in Huizingen een provinciaal domein van ongeveer 90 hectare groot waar van alles te beleven en te zien is. Wie zich los kan rukken van frietkraam en toeristentreintje wacht de rotstuin die ondertussen internationale bekendheid heeft gekregen.

Die tuin is er gekomen in de aanloop naar de Wereldtentoonstelling van 1958 in Brussel. Twee jaar voordien vatte de toenmalige provincie Brabant het plan op om in het recreatiedomein in Huizingen „bloemenperken“ aan te leggen. Men hoopte daarmee enig publiek te trekken dat toch al in de buurt was om de Expo te bezoeken. Zodat er hier van het zaad dat in Brussel met gulle hand gestrooid was, ook nog een graantje kon meegepikt worden. De aanvankelijk bedoelde „bloemenperken“ groeiden al snel uit tot de alpine tuin die er nu ligt.

De tuin van ongeveer 5 hectare groot, zeg maar „het park“, werd ontworpen door landschapsarchitect Paul Dewit. Het was een aanpassing en een uitbreiding van een siertuin die eerder, in 1912, door Jules Buyskens was aangelegd en die „Le Nouveau Jardin Pittoresque“ werd genoemd.

De huidige tuin ligt tegen de oostelijke helling van de Meerbeekvallei. Hij is opgebouwd rond een centrale as die vooral bestaat uit een kronkelende „bergbeek“ met talrijke watervalletjes. De beek verbindt drie deeltuinen. Er zijn vooral rozen, azalea, heide en rododendron geplant. Een aantal paden door de tuin is voor blinden met aangepaste wegwijzers voorzien en er is ook gedacht aan mensen die zich met een rolstoel moeten voortbewegen.

Waar je in het domein ook niet naast kan kijken is het kasteel. Een waterkasteel zowaar. Reeds in de 15e eeuw was er een „huys“ of een „hof“ in Huizingen. Het was doorheen de eeuwen de woonplaats voor verschillende families die goed in de slappe was zaten. Tot het kasteel in 1875 eigendom werd van *Albert Vaucamps*. Die zorgde ervoor dat het domein uitgroeide tot één van de mooiste parken van België.

Na het overlijden van Vaucamps woonden nog een tweetal families op het kasteel.

Een stukje van het „Speellandschap“ in het Provinciale Domein van Huizingen.

De toenmalige provincie Brabant kocht in 1938 het domein. Het werd van toen af nog aantrekkelijker gemaakt voor de massa door de mogelijkheden tot recreatie uit te breiden. Voor Jan Publiek moet er nu eenmaal meer „te doen“ zijn dan enkel maar naar de plantjes kijken.

Bijzonder om te zien is nu het Speellandschap dat nog maar pas in 2008 is gerealiseerd. Je vindt er allerlei speeltuigen die op beesten gelijken. Helemaal in hout. En een soort kasteel dat wel door een op hol geslagen architect lijkt te zijn bedacht. De provincie claimt dat het spectaculair, vernieuwend en

uniek genoemd mag worden. Bijzonder is het alleszins.

Ook de speeltuigen zijn bereikbaar voor rolstoelgebruikers. Via een netwerk van secundaire paden hebben zij toegang tot diverse attracties en voorzieningen. De bedoeling is dat zij zogenaamd actief-passief, maar steeds veilig, kunnen deelnemen aan het spelgebeuren.

Er is ook een verwarmd openluchtwembad.

Het uitgezette traject voor de wandeling leidde vanuit de alpinetuin naar het bos. Een arboretum van 55 hectare groot, blijkt het. Een bos met loof- en naaldbomen waarin drie wandelwegen zijn aangelegd.

Te Alsem op de berg

Het Brabantse heuvellandschap vertoont een schier eindeloze variatie waar het precies die heuvels betreft. In het Pajottenland, meer naar het noorden, zijn die bulten gemoedelijk, met moederlijk ronde vormen. Maar hier, ten zuiden van Brussel, tonen ze zich veel meer agressief. Al zijn de toppen nog even rond als die welke Bruegel heeft geschilderd, de hellingen hier zijn veel steiler dan hun noordelijker zusters en broeders. Abrupter. Er zitten nog maar weinig hectometers tussen die werkelijk waterpas liggen.

Via het arboretum van het provinciale domein dat, bleek me later, een deel is van de Begijnenbossen, over soms smalle paden en kasseiweggetjes ging het op Alsemberg aan.

Alsemberg is ook een deelgemeente van Beersel.

Over hoe de plaats aan zijn naam is gekomen heeft ene *Lucas van Lathem* zo zijn eigen ideeën. In het boek „*Historie der mirakeleuse kerk van O. L. Vrouw tot Alsemberg, gestigt door de H. Elisabeth, vergroot door Johannes III hertog van Brabant en volbouwd door*

d'ingezetene van Alseberg" (en dat is alleen nog maar de titel!) schrijft hij hoe dat in zijn werk is gegaan. Als volgt:

„Hoe de heylige Maegd Maria eerst Alseberg verkozen heeft.

Onder veële plaetsen die deēze heylige Maegd in de wereld verkozen heeft om aldaer te rusten, zoo heeft zy ook verkozen en begeert eenen berg t' Alseberg, alzo zeer waerschyndlyk van het beginsel genoemd om aldaer te vooren zeer vloedelyk Alsem plagt te wasschen, en hierom vind men nog in de kerk van sommigen geschreven niet Alsenberg, gelyk men nu gemeenlyk schryft en zegt, maar Alseberg." En dat was slechts één zin! Eentje die bovendien ook nog alle kanten tegelijk uitwaait. Het schijnt me toe dat de heer van Lathem enige neiging vertoont tot bombastische zwaarwichtigheid. Maar misschien werd dat vroeger juist hoog geschat. Het was dus *den zeer vloedelyk wasschenden Alsem* die het dorp zijn naam gaf.

Daarmee zijn andere luiden het totaal niet eens. Zij zeggen, na uitputtende studie van de zaak, dat het niet zo is dat het dorp zijn naam heeft ontleend aan het gewas waarvan het zeer bittere aftreksel van de knoppen in de kruidengeneeskunde als maagbitter wordt gebruikt. Nee hoor, het is een verbastering van *Halsenberg*. Waarmee onze voorouders dan een halsvormige, langwerpige berg bedoelden. Zou het die „hals" zijn die er aanleiding toe is dat er hier jaarlijks een bierfestival wordt gehouden?

Door hier wat in het rond te spitten is gebleken dat de streek rond Alseberg reeds bewoond werd in de tijd dat Romeinse legioenen in de Lage Landen het Latijn kwamen onderwijzen. Een bewijs van hun vroegere aanwezigheid is de „*Dikke Mier*" die op de Elsemheide ligt. Dat zou, volgens de overlevering, een mijlpaal moeten zijn die de Romeinen daar neergepoot hebben. Zo zou de nog bestaande Dikke Mierweg boven op de restanten van een oude Romeinse heirbaan moeten liggen. Wat zij er indertijd mee voorhadden, dat is niet duidelijk, maar op onze dagen is de Dikke Mier een eenvoudige grenspaal tussen Alseberg en Dworp. Opdat wij zouden weten dat zij, de Romeinen, daar geweest waren, hebben ze in de buurt onder meer wat munten laten liggen.

De toren van de grote Onze-Lieve-Vrouwekerk van Alseberg (in de achtergrond)

De eerste vermelding van Alseberg als zodanig dateert uit het midden van de dertiende eeuw. In Alseberg staat dus een kerk. Tja, waar niet? Maar deze laat zich bijzonder opmerken. Ze is groot en ze staat hoog. Halfweg een heuvel. Zonder al te veel overdrijving kan je zeggen dat het een kleine kathedraal is.

Het zal al wel duidelijk zijn dat het hier gaat om de *Onze-Lieve-Vrouwekerk*. Aan deze hertogelijke kerk is men beginnen bouwen in 1241. Vermoedelijk. Uit die periode zijn althans de oudste delen van dit gebouw. Sinds het midden van de 13^e eeuw wordt in Alseberg een Romaans Mariabeeld vereerd. De

legende vertelt dat de Heilige Maagd verscheen aan de koningin van Hongarije, Elisabeth van Thuringen. Zij gaf haar een opdracht: in Brabant, op de berg, waar de alsem bloeide, moest een kerk gebouwd worden. En zo geschiedde. Ja, ja, 't is goed, professor! We weten ondertussen dat het verhaal geen bodem heeft.

Het Romaans-Byzantijns beeld van de Moedermaagd heeft de naam miraculeus te zijn. Het wordt aangeroepen als de „*Ster der Zee*" (*Stella Maris*). Specialisten denken dat het

omstreeks 1200 gemaakt is. Het staat wel vast dat het beeld uit Hongaarse haagbeuk is gesneden. Prinses Sofia bracht het naar Alseberg toen zij in 1242 met hertog Hendrik trouwde.

Ik heb lang gespeurd naar welke mirakels door het toedoen van het beeld zijn geschied maar ik heb er tenslotte maar eentje kunnen vinden. Ook al in een oude tekst:

„In België geeft Maria eveneens vaak te kennen, waar ter plaatse zij een kerk wil gesticht hebben, zoo b.v. te Alseberg, waar het vlas op een akker plotseling rijp wordt.“ Nu ja, het is beter dan niets.

Behalve het Romaans devotiebeeld herbergt de kerk nog verscheidene andere kunstwerken.

Heb je wel gehoord van de zeven...

Kort geleden zijn wij het nog persoonlijk gaan onderzoeken en het is er nog steeds. Het monster van Loch Ness. Het bestaat voornamelijk in de verbeelding van bepaalde mensen maar tot daar aan toe. Eigenlijk hadden we helemaal niet zo ver moeten reizen om een

De bijna lege vijver van Zevenbronnen.

monster te vinden dat even onvindbaar is als Nessie. We hadden kunnen volstaan met het onderzoeken van de vijvers van *Zevenbronnen*. Toen ik er op deze wandeling voorbij kwam, was er daar iets merkwaardig aan de hand. Nee, ik heb het monster niet gezien. Anders was het wel in de krant gekomen. Nee, het ging erom dat de grote vijver... leeg was! Goed, er bleef nog wat water over hier en daar tussen de slijkerige platen. De eendjes konden nog net de oversteek maken zonder de hele tijd te moeten wandelen. Zo kunnen we dus zeggen dat dit water heel wat bescheidener is dan het Loch in de Schotse Hooglanden. Dat

is 226 meter diep. Ik schat dat de vijver hier thans 22,6 centimeter diep moet zijn. Goed, je haalt er de boeken niet mee maar we zijn tenslotte toch maar een klein landje en onze bergen zijn ook geen duizend en meer meter hoog. Je moet alles een beetje in perspectief zien. Ons monster is dus ook wat kleiner. En niet zo oud. En niet geëxploiteerd.

Het domein van Zevenbronnen ligt in de gemeente Sint-Genesius-Rode. We moesten er even voor over de taalgrens om er te geraken. Wat meteen duidelijk werd omdat de pijltjes waren weggenomen. Het was immers een organisatie van een VLAAMSE wandelfederatie. In de Brusselse Rand schijnt dat al voldoende te zijn om sommigen wild te laten oscilleren en een waas voor de ogen te brengen. Hoe het ook zij, een paar gealarmeerde heren voorzien van nietjestang, plakband en een hele tas vol reservemateriaal zetten ons weer op het juiste spoor.

Het domein vormt een uniek stukje natuur in de groene gordel rond Brussel. Over een oppervlakte van zowat 24 hectare ontplooit zich een typisch Brabants landschap met beboste heuvels, diepe en natte valleien met snelstromende beken. Met hier en daar akkers op de meest vruchtbare plaatsen. De hellingen zijn steil en soms laten ze de wandelaar genieten van een mooi panorama. Die vergezichten zijn ook een perfect excuus om even uit te blazen wanneer het bestijgen van de helling gepaard ging met op de adem trappen.

Zevenbronnen kent een boeiende geschiedenis die helemaal rond de voormalige priorij is gecentreerd.

In 1388 stichtten enkele vrome mannen een Augustijnerklooster in Zevenbronnen. Dat was toen nog een deel van het Zoniënwood. Op niet meer dan een boogscheut van hier grensde het Brabantse woud aan het Henegouwse Hallerbos. Deze toestand zat daar zo'n beetje vastgebakken tot het einde van het Ancien Régime. Op haar hoogtepunt bood de priorij onderdak aan meer dan dertig monniken. Daarnaast woonden er ook een aantal

weldoeners die levenslang in het klooster mochten verblijven. Daarnaast ook lekenbroeders en arbeiders. De priorij haalde haar inkomsten vooral uit de land- en bosbouw. Evenals uit de exploitatie van molens en uit de viskweek in de vijvers van het domein. Het verwerven van die inkomsten gebeurde rechtstreeks of via pachtgelden. Hoewel de naam van het domein naar „zeven bronnen“ verwijst, betekent dat niet dat die er ook werkelijk zijn of waren. Het konden er best meer zijn. In de Middeleeuwen duidde men „veel“ nogal eens aan met „zeven“. Ze konden dus wel tot drie tellen. „Zevenborre“ was dus gewoon een gebied met veel bronnen. Weliswaar exploiteerden de kloosterlingen in de 18^e eeuw niet minder dan negen vijvers. Die waren er niet voor de sier maar om de bevolking van de priorij te voorzien van een visrijk dieet. De meest uitgestrekte vijver wordt ook *Molenvijver* genoemd. Het is makkelijk te raden dat het water van deze vijver vroeger een molenrad aandreef.

De religieuze en culturele uitstraling van de priorij van Zevenbronnen moet niet onderschat worden. Het klooster bezat een vermaard *scriptorium*. De plaats waar monniken en broeders boeken kopieerden en kunstig verluchtten met miniaturen.

Het is ook bekend dat er beroemde, bekende en/of beruchte bezoekers verbleven hebben. Onder hen figuren als Keizer Karel en koning Filips II van Spanje.

Er kwam een eind aan het bestaan van deze kloostergemeenschap. Voor één keer niet door toedoen van de Fransen maar door een katholiek! De Oostenrijkse koning Jozef II, de Koster van Wenen, schafte de priorij in 1783 af. Hij bemoeide zich overal mee met de bedoeling allerlei geledingen van het openbaar en religieuze leven te stroomlijnen. Behalve deze priorij gingen ook nog de kloosters van andere beschouwende orden voor de bijl. Omdat daarin volgens Jozef „*slechts een louter bespiegelend leven geleid wordt dat de godsdienst, de staat en de medemens volkomen nutteloos is*“.

Na enkele jaren werd het hele domein verkocht. De nieuwe eigenaars haalden zo goed als alle gebouwen neer. Een aantal van die gebouwen verkeerde overigens toch al in slechte staat. Alleen het oude *vreemdelingenkwartier*, de verblijfplaats voor bezoekers, bleef bestaan.

Vis, vis, lange vis

Goed, dat is geschiedenis. Maar wat is er daar nu aan de hand dat die grote vijver nagenoeg droog staat? De vijver van Zevenbronnen laat men leeglopen omdat er in de buurt een woning is waarvan de kelder voortdurend onder water loopt. Waar dat vroeger niet gebeurde. Blijkbaar weet men niet met zekerheid waarom dat zo is maar men gaat de zaak onderzoeken. En daartoe moet het water eerst weg om één en ander zichtbaar te maken. Men heeft eerst de vissen eruit gehaald. Dat is gebeurd in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos door het Nederlands milieud adviesbureau ATKB.

Het water van de vijver wordt afgeleid naar naburige beken. Dat gebeurt uiteraard geleidelijk aan want wanneer men al te voortvarend te werk zou gaan, zou dat allerlei problemen met zich mee brengen. Het gaat tenslotte toch om ongeveer 60 miljoen liter water. Hoe ver het er precies mee stond op het ogenblik dat ik er passeerde is me niet bekend maar voor het hele proces wordt één tot twee weken uitgetrokken. Er wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt om de visstand in kaart te brengen. Eerst is men begonnen met fuiken in het water te plaatsen, en nadien is op de vijver heen en weer gevaren met netten. Omdat op de manier niet alle vissen gevangen kunnen worden, maakt men ook gebruik van een elektrisch veld. De vissen worden daardoor aangetrokken en verdoofd. Misschien iets in de zin van motten die door de kaarsvlam worden aangetrokken en zichzelf verbranden. Het is alleszins een techniek die nieuw is voor mij.

Het blijkt dat de vijver gedomineerd werd door de baars. Veel blankvoorn, rietvoorn en zeelt zit er niet in. Dat gaat men in de toekomst proberen wat meer in evenwicht te brengen. Door extra snoeken in het water los te laten. Die moeten dan maar opvreten wat er te veel rondzwemt.

Ondanks al dat vissen en die lage waterstand is het monster niet gevonden. Het zou

trouwens geen dinosaurus zijn maar een meerval. Naar schatting moet het beestje twee meter lang zijn! Hij werd al enkele keren gezien. Uiteraard. Maar nooit gevangen al is dat al meermaals geprobeerd. Misschien is het wel een vliegende vis die naar de naburige, nog waterrijke, vijver is verkast. Visserslatijn als je het mij vraagt.

Door de lage waterstand is echter wat anders aan het licht gekomen wat in feite ook monsterachtig is: de vijver is een sluikestort! Jarenlang is er van alles in het water gegooit. De rommel is niet aangespoeld, want de beekjes waarlangs dat eventueel zou kunnen zijn daarvoor te klein. Bij rivieren is dat goed mogelijk, maar hier niet. Hoogstens kan er al eens een flesje meedrijven, meer niet.

Op een steenworp: Dworp

Ook *Dworp* is een deelgemeente van Beersel. Zoals alle plaatsen hier in de buurt heeft het

De kerk in Dworp

dorp ook nog een andere naam die in Wallonië wordt gebruikt. Dat blijkt dan *Tourneppe* te zijn. Het verband met de Vlaamse naam ontging me volkomen. Het blijkt echter dat het plaatsje reeds in 1111 bekend was als *Thornepe* en dat zit toch al veel dichter tegen wat onze Waalse broeders en zusters hanteren. Overigens is „Dworp“ an sich een waternaam, afgeleid van het Germaanse „*thurna*“ (voor doorn) met het voor-Germaanse voorvoegsel „*apa*“ eraan. Dat laatste zou dan „opwellend water“ moeten zijn. Wordt Dworp in zijn geheel dan iets als „de doornstruik bij de bron“?

Vermits Dworp gefusioneerd is met Beersel heeft het geen gemeentehuis meer. Maar het gebouw dat in andere tijden als zodanig dienst deed, dat staat er nog. Merkwaardig genoeg is het vroeger nog een kerk geweest. Hier stond ooit een Romaanse kerk die in 1900 gesloopt werd, omdat ze bouwvallig en te klein was. In 1901 werd begonnen met het bouwen van het gemeente-

huis dat in 1902 plechtig werd ingehuldigd.

Het gebouw is merkwaardig door de bouwmaterialen die eraan gebruikt zijn en het siermetselwerk. Bovendien staat het haantje van de voormalige kerktoren nog steeds fier over de daken te kijken. Naast het gemeentehuis staat reeds sinds 1650 de Dworpse schandpaal.

Verward

Op eenen morgen der September-maand verliet een jonge boer de stad Hal, in Brabant, en trad in eene aardebaan, die hem waarschijnlijk naar Alsemberg zou leiden.

Hij droeg eenen driekantigen hoed, eene lange jas van grof laken en eene korte broek, die met zilveren gespen aan de knieën was bevestigd; zulke gespen blonken insgelijks op zijne zware schoenen. Over zijnen schouder lag een gaanstok en daaraan hing een ledige korf.

Wanneer Hendrik Conscience niet bezig was met zijn volk te leren lezen, dan gaf hij er dikwijls de voorkeur aan om in deze streek te gaan wandelen. Het bovenstaande fragment is het begin van de roman „*Eene Verwarde Zaak*“. Het verhaal speelt in de omgeving van Alsemberg en Halle.

Hendrik Conscience zocht na zijn aanstelling als conservator van het Wiertzmuseum in 1869 geregeld de omgeving hier op. In *Eene verwarde zaak*, een tragisch liefdesverhaal in het 18^e-eeuwse Dworp en Beersel, laat hij zijn personages van op de Bruineput in Dworp het Zennelandschap tot aan de grenzen met Vlaanderen bewonderen. In zijn eigen woorden: „*Van den boord der slingerende rivier klommen bosschen en dorpen immer hoger en hoger, als bij gordels trapsgewijze op elkaar gestapeld, eerst donker en glanzend groen, dan immer verteederd van verf totdat alles in den blauwen herfstwasem als in*

eene doorschijnende zee scheen te vloten en weg te smelten.”

In 2012 is het 200 jaar geleden dat Hendrik Conscience werd geboren. De gemeente Beersel en de stad Halle slaan daarom de handen in elkaar om er een feest van te maken. Een deeltje van mijn wandeling liep over het Hendrik Consciencepad.

Papier hier

In de 16^e eeuw bloeide de bureaucratie in onze streken en al helemaal rond Brussel. Allerlei administratieve procedures werden omvangrijker en complexer. Nu is van het bureaucratische proces te zeggen dat het aan de ene kant papier vreet en aan de andere kant problemen afscheidt. Maar dat papier moest ergens vandaan komen. De problemen die maakte de administratie zelf wel.

Een streek die zo rijk is aan snelstromend water, daar moeten toch veel watermolens voorkomen? Althans vroeger toch toen men voor drijfkracht nog niet de beschikking had over stoom en stroom. Dus, inderdaad, hier in de streek verdrongen de watermolens elkaar zo-wat. Soms bijna letterlijk.

Schuif nu die twee gegevens samen en je hebt de perfecte reden gevonden waarom de

De Herisemmolen

vallei van de Molenbeek en de Zenne-streek mag beschouwd worden als de bakermat van de Belgische papiernijverheid.

Langs het uitgezette pad op de oever van een beek werden enkele zaken zichtbaar die roestig en verweerd industrieel archeologisch lagen te zijn. Even later kwam een tamelijk groot gebouwencomplex met een nogal lage schoorsteen in het zicht: de *Herisemmolen*.

Uit archiefmateriaal is af te leiden dat de watermolen te Herisem reeds in 1571 moet bestaan hebben. Doch de precieze datum waarop „de Oude Molen“ in Herisem is gebouwd, die is niet bekend. In zijn huidige vorm kwam het complex in

de 19^e eeuw tot stand. Naast een kartonfabriek is er ook een statig woonhuis uit 1802 en enkele bijgebouwen die oorspronkelijk als hoeve bedoeld waren. De ijzerhoudende zandsteen, waarmee een deel van het huidige gebouw is gebouwd, komt uit een lokaal ontgonnen steengroeve: de Bruineput. Er zijn redenen om te denken dat de zandstenen die nu nog te zien zijn, afkomstig kunnen zijn van de oorspronkelijke 17^e- eeuwse papiermolen. De Herisemmolen is een mooi stuk industriële archeologie. In Alsemberg en Dworp staat de papiermolen annex kartonfabriek bekend als de *Winderickxmolen*. Naar de familie die er sinds de tweede helft van de 18^e eeuw eigenaar van is.

„*Eenen schonen pappiermoelen hebbende vier backen*“... Zo werd de molen omschreven toen in 1763 Hendrik Van den Bossche niet enkel zijn dochter uithuwelijkte aan Gillis Winderickx maar hem ook zijn molen verkocht. De „backen“ waarvan sprake zijn trouwens stampkuipen. Het schijnt dat er bij de papierfabricage nogal wat wordt afgestampt. Gillis maakte er vervolgens werk van want in 1788 vroeg hij toelating om een tweede rad te bouwen en een tweede schepkuip te installeren. Het is duidelijk dat het bedrijf de wind in de zeilen had.

Later, vanaf het begin van de 19^e eeuw, werd er geregeld gebouwd en verbouwd.

Een kleinzoon van Gillis, Egidius Winderickx, begon naast het scheppen van papier ook met de productie van handgeschept karton. Dat maakte een uitbreiding van het machinepark nodig. De technische vooruitgang was volop aan de gang en een eerste schuchtere poging tot automatisering werd merkbaar. In 1872 werd voor het eerst mechanisch karton

Een kantsteen die in een kollergang over het doodsbéd loopt. Ik verzin het echt niet!

geproduceerd en nog tien jaar later deed de stoommachine haar intrede in het bedrijf. Vandaar dus de schoorsteen die er nu nog staat. Het ging de fabriek zo goed dat in 1888 een filiaal kon opgericht worden dat bleef bestaan tot 1894. Zowat zestig jaar lang zou de kartonfabriek een bloeiperiode kennen. En toen was het schone liedje uit want ook hier bleef de economische crisis van de dertiger jaren niet zonder gevolgen. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werd het bedrijf gesloten. De gebouwen takelden langzaam af, de machines roestten ijverig en raakten met het stof der jaren bedekt. Het geheel leek dus veroordeeld om langzaam tot volledig onbruikbare ruïne te vervallen. Dat was echter zonder het enthousiasme van een groepje geïnteresseerden gerekend. Midden jaren zeventig van vorige eeuw begonnen zij een reddingsoperatie voor dit vergeten erfgoed. In 1979 werd hun streven met succes bekroond toen de kartonfabriek als monument beschermd werd en door de eigenaar voor 30 jaar in erfpacht werd gegeven aan de v.z.w. Herisemvrienden.

De vereniging kon met de financiële medewerking van gewest, provincie en gemeente zowel de gebouwen als het unieke machinepark restaureren. Inrichtingen en machines met schilderachtige namen als hollanderkuip, kollergang, lompensnijder, persen, snij- en trier-toestellen en satineerrollen zijn gerestaureerd en werken zelfs weer. Ook de stoommachine is opnieuw operationeel en er kan weer handgeschept papier gemaakt worden. Deze wandeling bood er geen gelegenheid toe maar een toekomstig bezoek is alleszins iets om in gedachten te houden.

Water, de rest komt later

De Steenputbeek is niet lang maar wel waardevol. Slechts 3,2 kilometer is haar lengte en ze is de westelijke grens van het Hallerbos. Hier komen zeer oude Cambrische gesteenten aan de oppervlakte. Vermoedelijk is die gesteentelaag hier 590 miljoen jaar geleden afge-

De snelstromende en sterk meanderende Steenputbeek. Het water is zo doorzichtig dat je direct op de bodem kijkt.

zet. De heldere, snelstromende beek is de habitat van een aantal zeldzame vissoorten. Zoals de beekprik, de rivierdonderpad en de beekforel.

Uit het Hallerbos komt nog een beek: de Kapittelbeek. Waar deze laatste samen-vloeit met de Steenputbeek vormen zij de Molenbeek. En de Molenbeek... daarop stonden molens. Jawel. En het samenleven was niet altijd zo vanzelfsprekend. De papiermolen van de Steenput was voordien een slijpmolen die als zodanig reeds in 1562 vermeld werd. In 1854 ontstond er een conflict met Gillis Franciscus Winderickx, eigenaar van de Herisemmolen waar we reeds kennis mee maakten. Ferdinand Demeurs, papierma-

ker op de Steenputmolen, had een nieuw bovenslagrad geplaatst. Dat was groter dan het voorgaande. Zo was het noodzakelijk geworden om het water van de Molenbeek hoger op te stuwen. Stroomopwaarts stond de Herisemmolen en die kreeg opeens af te rekenen met een veel hoger waterpeil. In zoverre zelfs dat de raderen van de Herisemmolen in het

water hingen. Waardoor ze werden afgeremd zodat de molen niet goed bruikbaar meer was. Na drie jaar bakkeleien kwam Winderickx tot een akkoord met de weduwe van Ferdinand Demeurs. Als resultaat bouwde weduwe Demeurs een nieuwe stuw en ze installeerde een nieuw bovenslagrad dat 2 centimeter lager dan het voorgaande werd geplaatst. De beek werd 50 centimeter dieper gegraven en tot 3 meter verbreed. De kosten van dit laatste werden door beide partijen gedeeld. En zo kon iedereen weer volop aan de slag. Nu blijven er van de Steenputmolen alleen nog enkele muurresten en de molentak of de watergang over. Dat restant is wel beschermd als monument. De Steenputmolen had in zijn gloriejaren van alle molens op de Molenbeek het grootste verval. Het was niet minder dan 5,50 meter. Een echte waterval. Om maar te zeggen dat er met de niveauverschillen die hier bestaan niet moet gespot worden.

Eikes! De Weikes

Aan weerszijden van de Molenbeek ligt een natuureservaat. Met zijn 11,2 hectare is het meteen het grootste reservaat van de streek. De Weikes (weitjes, kleine weiden). Een mooi stukje landschap. Dat wist ook Hendrik Conscience reeds want vele van zijn wandeltochten van Halle naar Beersel passeerden door dit gebied. Het wandelpad is dan ook naar hem genoemd.

In een streek met zoveel hellingen en diep ingesneden beekvalleien, moet het wel zo zijn dat er talrijke bronnetjes ontspringen. En dat is ook zo. De plaats waar zo'n bronnetje aan de oppervlakte komt is vrij gemakkelijk te herkennen aan de weelderige plantengroei die zich kan laven aan het zuivere water. De dotterbloem is hier volop aanwezig en, zoals ik zelf kon vaststellen, ook daslook. Die is niet alleen te zien maar de nadrukkelijke lookgeur die de bloemen verspreiden is niet te miskennen. Een natuurliefhebber wordt nagenoeg zeker lyrisch van wat er hier aan fauna en flora allemaal ligt uitgespreid.

In tegenstelling met wat de enigszins kneuterige naam zou laten vermoeden is dit een natuurgebied waarover Europawijd gesproken wordt. Het geeft aan hoe rijk dit gebied wel is.

Het tapijt van wilde boshyacintjes in het Hallerbos

De Steenputbeek ontspringt in het Hallerbos. Op haar weg ontvangt ze alsmaar meer water van talrijke bronnen. Het maakt haar sterk en snel. Ze kronkelt in een natuurlijk verloop door weiden, loofbos en voedselrijk moeras. Stroomversnellingen wisselen af met wat kalmere, diepe gedeeltes. Het water is helder als kristal. Op zich is dat nog niet altijd een garantie voor „echte“ zuiverheid maar hier is dat wel degelijk het geval. De grote diversiteit aan biotopen waarmee de beek kennis maakt op haar weg maken de Steenputbeek tot een uitzonderlijk leefgebied van de beekprik en van de rivierdonderpad. Deze twee visensoor-

ten zijn in Europa zo zeldzaam geworden dat de Europese Habitatrichtlijn hier van toepassing is. Daarbij wordt er nauwlettend op toegezien dat de levensomstandigheden van zeldzaam geworden soorten gewaarborgd goed blijven. Het gebied van de Weikes wordt zo op Europees niveau als zeer waardevol aanzien.

De *beekprik* (*Lampetra planeri*) is een primitieve visensoort, behorend tot een groep die zich gedurende een deel van zijn leven als parasiet voedt met het bloed van andere vissen. De volwassen vis zelf is niet parasitair. Een rare jongen in menig opzicht. Soms worden deze kieskeurige zwemmers pas volwassen na eerst zes jaar als larve geleefd te hebben. Van dan af eet de vis niet meer en het enige wat er nog op het programma staat is zich voortplanten. De beekprik heeft helder, stromend water nodig en dus is hij hier in de

Daslook langs de Steenputbeek

Steenputbeek wel aan het goede adres.

De *rivierdonderpad* (*Cottus gobio*) is helemaal geen pad maar wel degelijk een vis. Deze soort verkiest dezelfde biotoop als de beekprik. De kleverige eitjes worden tussen steentjes afgezet. Het mannetje bewaakt het broedsel. Zoals ook de stekelbaars dat doet. Ook al een soort die het hier goed doet.

Het feit dat deze vissensoorten hier gedijen is een maat voor de goede kwaliteit van het milieu. Ze fungeren dus tegelijk als gevoelig meetinstrument om die kwaliteit jaloers te

blijven bewaken.

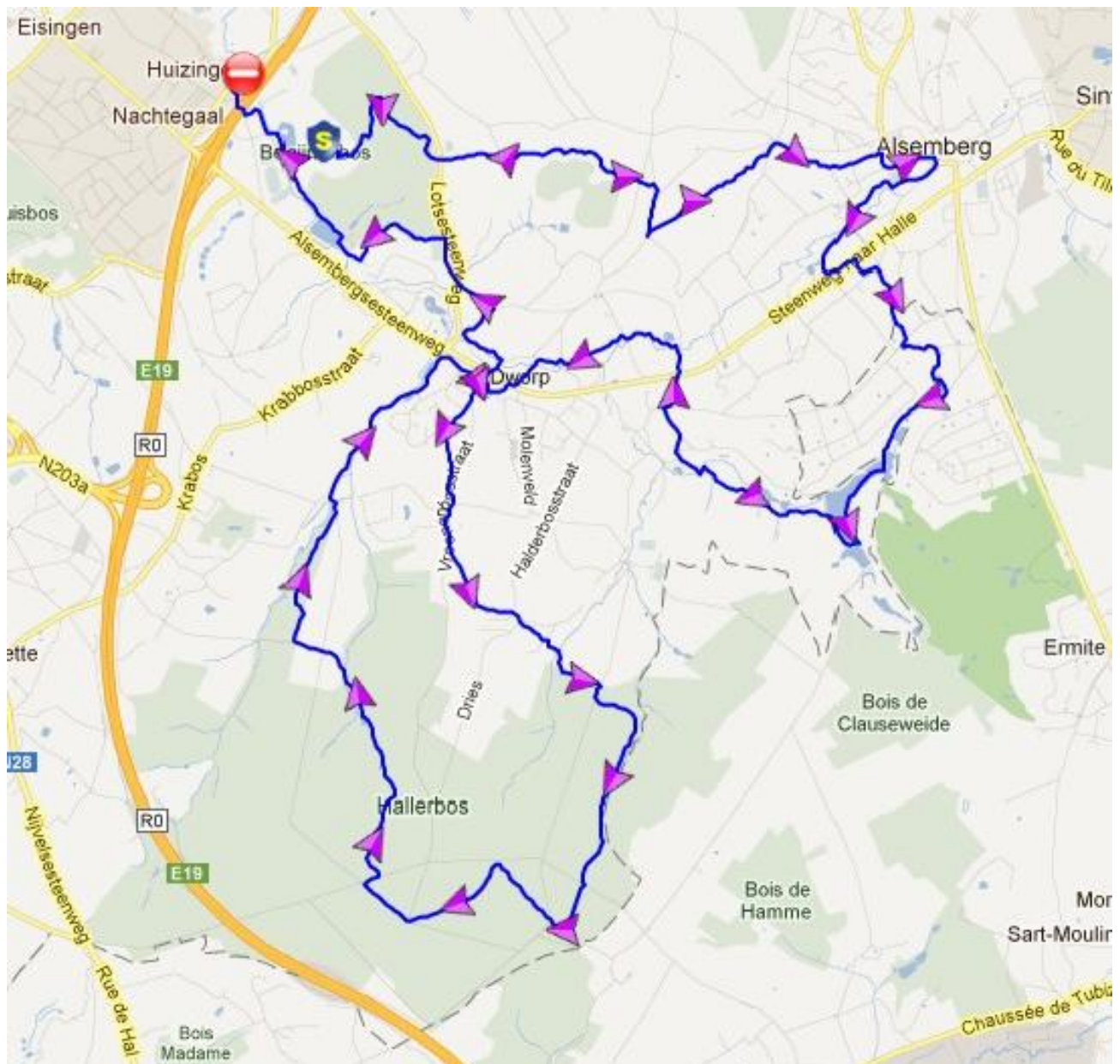
Ik laat het bos niet los

De meester in de lagere school hield ons voor dat het *Kolenwoud* de oorzaak ervan was dat in het noorden van ons land Nederlands wordt gesproken en in het zuiden Frans. Het valt zeer te betwijfelen. Waar de man wel gelijk in had, was dat het Kolenwoud een gigantisch oerbos was dat zich in de Romeinse tijd uitstreckte van de oevers van de Rijn en de Moezel tot aan de Noordzee. Van België was er toen al helemaal geen sprake en er werd allicht noch Nederlands, noch Frans gesproken. Feit blijft wel dat het *Hallerbos* een overblijfsel is van dit Kolenwoud. Zoals het Meerdaalwoud en het Zoniënwoud overigens. Het Hallerbos kent een woelige geschiedenis. Tijdens de Eerste Wereldoorlog hakten de Duitsers hier woest om zich heen. En niet alleen aan het oorlogsfront want ze kapten ook bijna alle grote bomen in het Hallerbos. Op een haar na werd het bos verwoest. Vanaf 1930 tot 1950 werd een groot deel van het bos opnieuw aangeplant. Ook nu nog koopt de overheid aangrenzende landbouwgronden aan om het bos nog verder uit te breiden. De totale oppervlakte van het bos is nu 535 hectare. Daarvan zijn 100 hectaren bosreservaat. Die dus niet publiek toegankelijk zijn. Het natuurreservaat „*Duling*“ is goed voor nog eens 5,5 extra hectare. Het sluit in het noorden op het Hallerbos aan. Ik vond geen verdere gegevens over de Duling. Behalve dat het een „alkalisch moeras“ zou zijn. Of geweest zijn. Ik heb er niets van gemerkt toen ik er passeerde. Maar doordat het voor mij begon bovenaan een heuvel en ik dus moest afdalen vond ik dat het beter „*Daling*“ had geheten. Voordat de hoge bomen echt goed in het blad schieten, steken hier massaal de boshyacinten de kop op. Van midden april tot begin mei, zo ongeveer. Door het buitengewoon slechte weer met lage temperaturen is alles een beetje achterop geraakt. Zodat grote stukken van het Hallerbos nog steeds met een paars bloementapijt belegd waren toen ik er passeerde. In de natte beekvalleities kan je in het voorjaar ook de uiterst zeldzame eenbes ontdekken. Ik heb er niet naar gezocht en ze dus ook niet gevonden. Wat ik wel zag, zij het sporadisch, waren wilde narcissen.

Er zijn veel verschillende soorten bomen te vinden. Zoals de eik, beuk, es, den, lork en de opvallende sequoia, die we misschien beter kennen als de mammoetboom.

Hoog en laag

Hoewel deze wandeling „maar“ krap dertig kilometer lang was, bleef ze achteraf toch redelijk goed voelbaar. Toen ik later de hoogtelijnen zo'n beetje zat te bekijken, werd het me duidelijk waarom. Er zullen maar weinig Vlaamse gemeenten naar buiten kunnen komen met zoveel hoogteverschil op hun grondgebied als je hier vindt. Zo ligt in Dworp het laagste punt op 25 meter boven zeeniveau. En het hoogste ligt in het Begijnenbos op 125 meter! Ik heb het gevoeld.

© 2012
Michel Christiaens